

 Presentació FUNDACIÓ JAUME BOFILL

CRISI, DESCENS SOCIAL I XARXES DE CONFIANÇA

Anàlisi longitudinal del PaD (2008- 2012)

Xavier Martínez-Celorrio
Antoni Marín-Saldo

JULIOL 2016

FUNDACIÓ
fundació
JAUME
Jaume
BOFILL
Bofill

eduCaixa
 Obra Social "la Caixa"

Recerca longitudinal que captura els efectes depressius i devaluadors de la recessió entre 2008-2012 i ahora analitza com són les xarxes de confiança en la societat catalana

- Mostra de 1.530 adults entre 25-64 anys a partir del PaD de la Fundació Bofill (panel longitudinal que enquesta als mateixos individus i llars cada any fins el 2012; únic panel així que hi ha a Espanya)
- Identifiquem les seves trajectòries socials i de renda, comparant com estaven al 2008 abans de la crisi i en quina situació estan al 2012.
- Analitzem la mobilitat social de trajectòria provocada en temps de crisi i ahora, l'ascensor social inter-generacional entre pares i fills actualitzant les dades que ja teníem del 2009 i del 2005.
- Identifiquem els perfils socials i educatius dels qui han experimentat descens socio-econòmic per culpa de la crisi i també dels qui han viscut processos d'ascens social i professional malgrat la crisi.
- Analitzem com són les xarxes de confiança dels catalans, com s'han activat en temps de crisi i ahora, si el nostre amic principal té la mateixa condició social o no que nosaltres (mesurem així el grau d'homofília o *bonding* en les relacions socials o el grau de mixtura o *bridging* de la societat catalana).

Continguts de l'informe de recerca

1. Context i evolució de la gran recessió (2008-2015)
2. Impacte de la crisi en l'ascensor social
3. El descensor social provocat per la crisi
4. Ascens social i de renda enmig de la crisi
5. Confiança, xarxes familiars i ajut mutu
6. Amics como jo: homofília i distància social en les amistats

Conclusions

- *Nou context macro-social que redibuixa l'ascensor social*
- *Introduir polítiques predistributives contra les desigualtats*
- *Combinar predistribució i polítiques redistributives més justes*

RESULTATS DESTACATS

- a) En termes inter-generacionals, el 40% dels catalans ocupa al 2012 un classe o estatus inferior al del seu pare. Així, per primer cop, el descensor social supera la taxa d'ascens social (35%) obrint una nova etapa de desigualtat regressiva i imprevisible de remuntar.
- b) El 30% dels adults catalans han estat desclassats per la crisi entre 2008-2012 patint un descens social que abasta 1.327.000 ciutadans. Són xifres descomunals que evidencien l'onada expansiva de destrucció i desposseïció generada per la crisi

RESULTATS DESTACATS

- c) Entre 2008-2012, el descensor social ha estat transversal a totes les classes socials però afectant més a les classes obreres (36%) que a les classes mitjanes (26%) o a les classes professionals-directives (16%).
- d) Entre 2008-2012, el descens socio-econòmic ha afectat més a les llars amb baix nivell d'estudis (41%), amb majors de 50 anys (37%) i formades per immigrants (47%). Ha seguit una clara segmentació per nivells educatius i ha afectat per igual a homes i dones.

RESULTATS DESTACATS

- e) La classe social més baixa i amb menor nivell d'estudis és més procliu a no tenir cap amic de confiança (43%). En canvi, un 52% d'ells ha rebut o prestat ajut mutu solidari. A baix, hi predomina el sentiment moral de reciprocitat i alhora, l'isolament sense amics de confiança.
- f) L'amic principal dels catalans acostuma a ser del mateix gènere i edat i no tant del mateix nivell educatiu (per un 46% sí ho són). En una escala d'1 a 10, l'homofília dels catalans és d'1,8 amb força encapsulament entre pars (*bonding* o homogeneïtat). Un 15% dels catalans representa el cas contrari (*bridging* o amics no semblants)

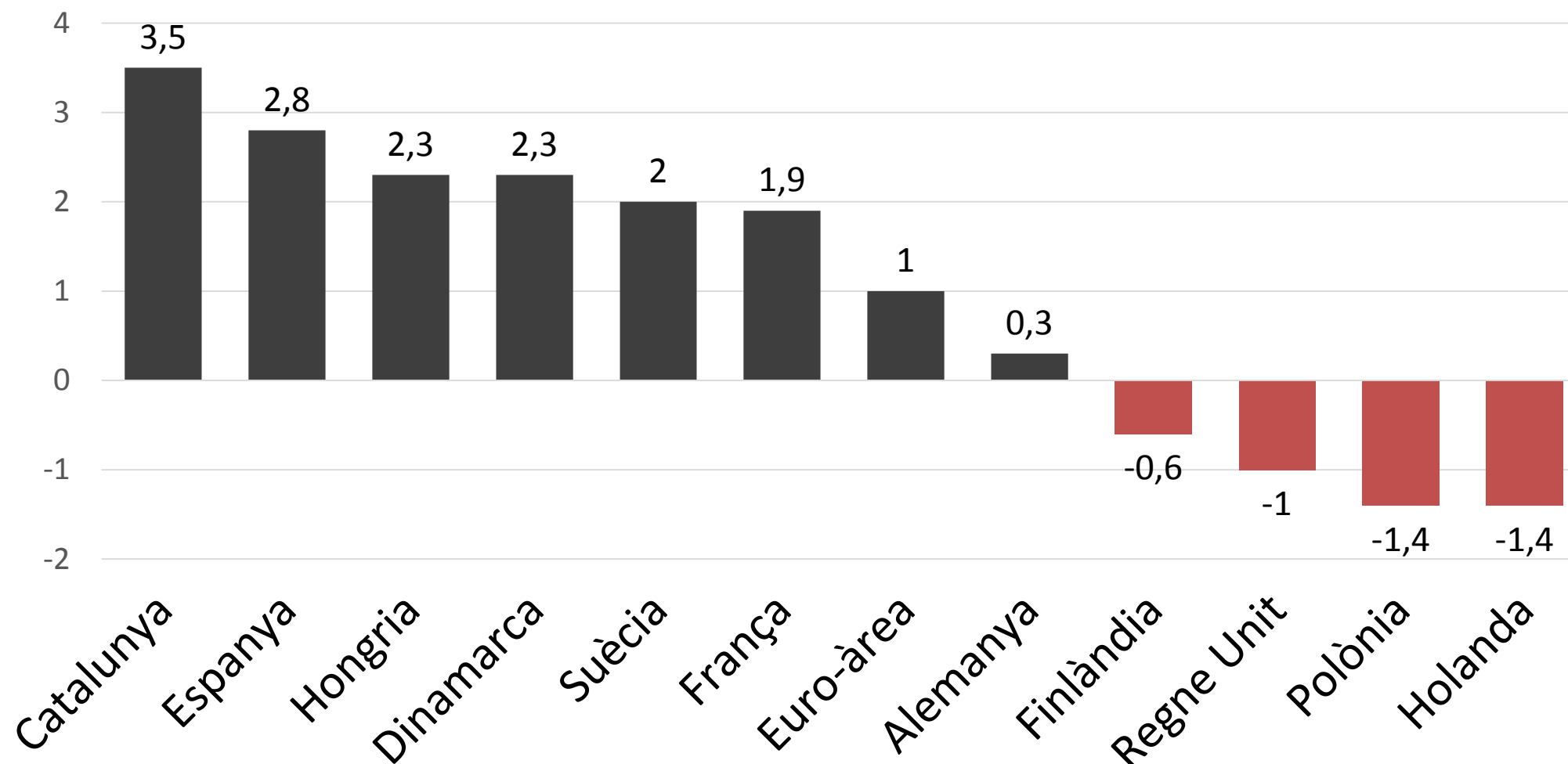
MÉS DESIGUALTAT I DESCENSOR SOCIAL ENTRE PARES I FILLS

Anàlisi longitudinal del PaD (2008-2012)

1) L'augment de les desigualtats socials a Catalunya és el major d'Europa (comparat amb els 30 països d'Eurostat). Entre 2007-2014, l'índex Gini català ha augmentat 3,5 punts (+ 12%) i a Espanya 2,8 punts (+ 8,7%)

A la Catalunya de 2014, el 20% més ric de famílies concentren 6,5 vegades més renda que el 20% més pobre (índex 80/20). Al 2007, eren 4,7 vegades més.

Gràfic 1. Variació de l'índex Gini de desigualtat econòmica entre 2007 i 2014
(en punts percentuals)

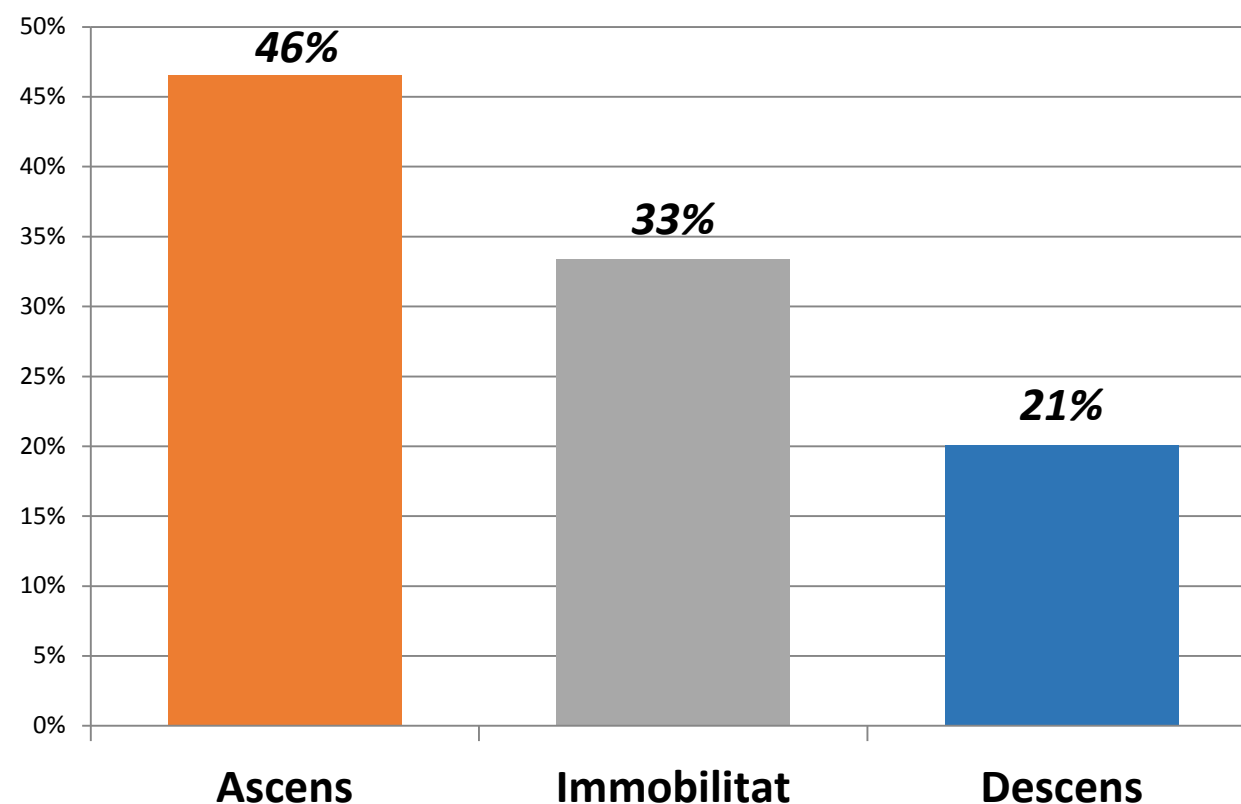

2) En termes inter-generacionals, el 40% dels catalans ocupa al 2012 un classe o estatus inferior al del seu pare. La taxa d'ascens social està per sota (35%). S'obre una nova etapa de desigualtat regressiva i imprevisible de remuntar

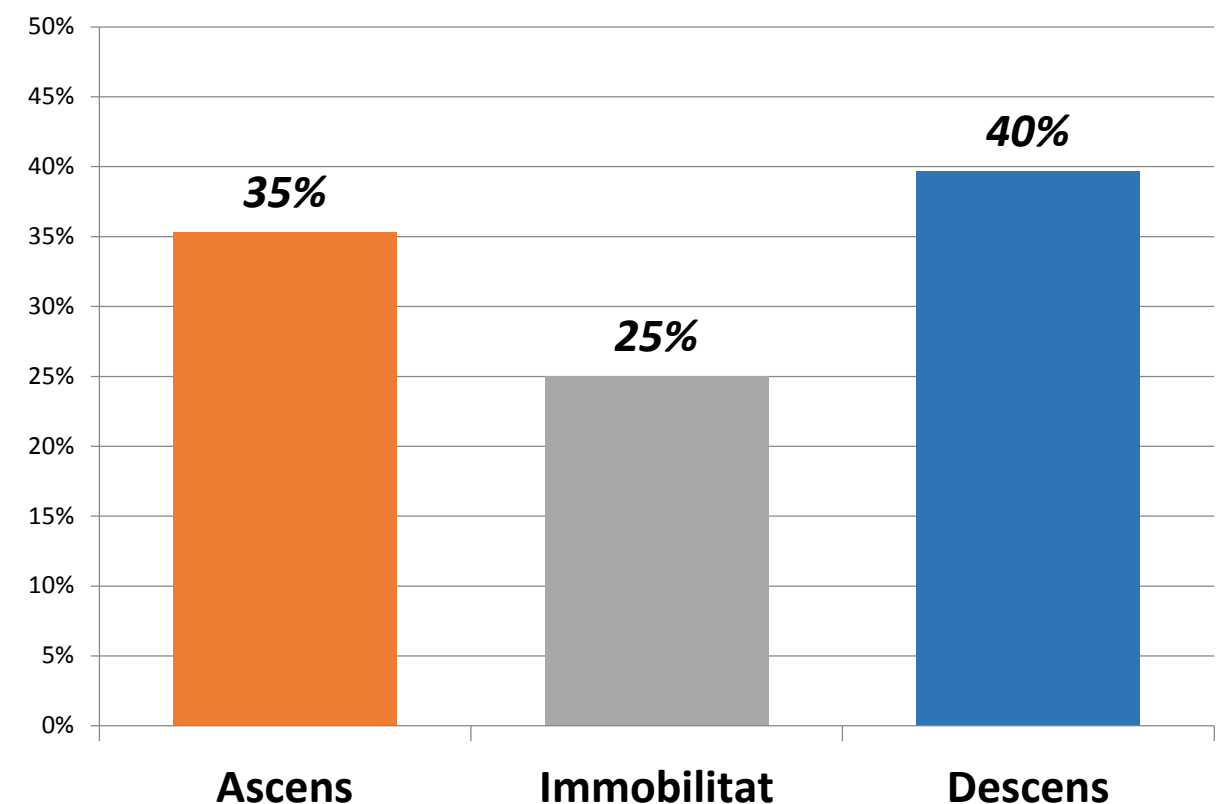
El descensor social entre pares-fills arriba a un màxim del 51% entre els adults de 50 a 64 anys. Entre els joves entre 25-34 anys es redueix al 36%. Per demarcacions, al Camp de Tarragona el descens juvenil és el més alt (46%)

Les dones pateixen un 41% de descens i els homes un 39%. Amb estudis bàsics és d'un 55% i amb títols universitaris és d'un 25%.

Gràfic 2. Ascensor social pares-fills al 2005

Gràfic 3. Ascensor social pares-fills al 2012

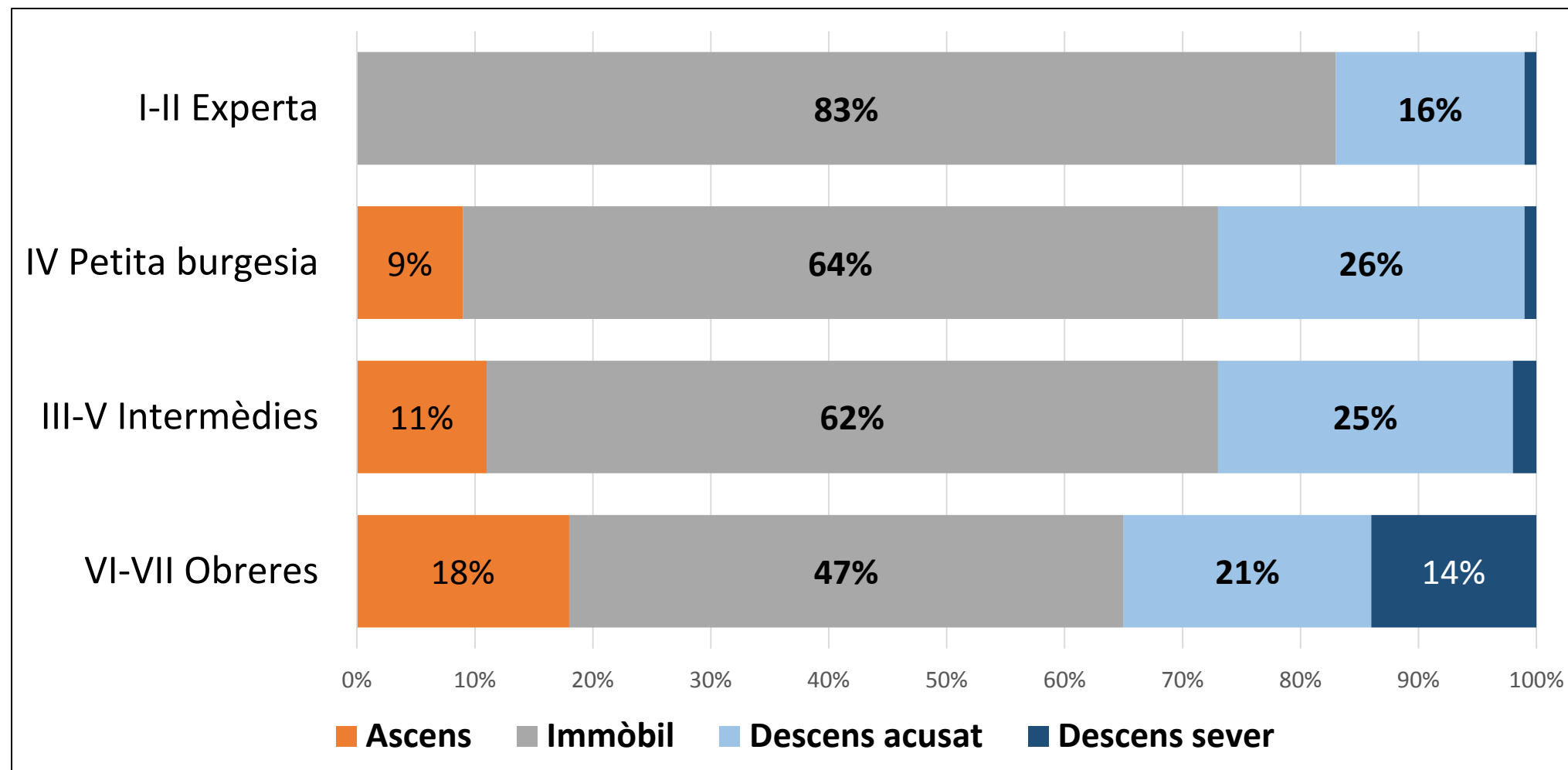
DESCENS SOCIAL PER LA CRISI (2008-2012), MOLT SEGMENTAT PEL NIVELL EDUCATIU

Anàlisi longitudinal del PaD (2008-2012)

3) El 30% dels adults catalans han estat desclassats per la crisi entre 2008-2012 patint un descens social que abasta 1.327.000 ciutadans. Ha afectat més les classes obreres (35%) que les classes mitjanes (26%) o les professionals (17%)

Per la gravetat del descens, diferenciem dos tipus: el descens acusat i el descens sever. Els majors de 50 anys han patit la màxima taxa de descens (38%) repartit entre l'acusat i el sever a parts iguals. La classe obrera poc qualificada ha patit el màxim descens sever (17%) i la classe obrera qualificada, el màxim descens acusat (34%)

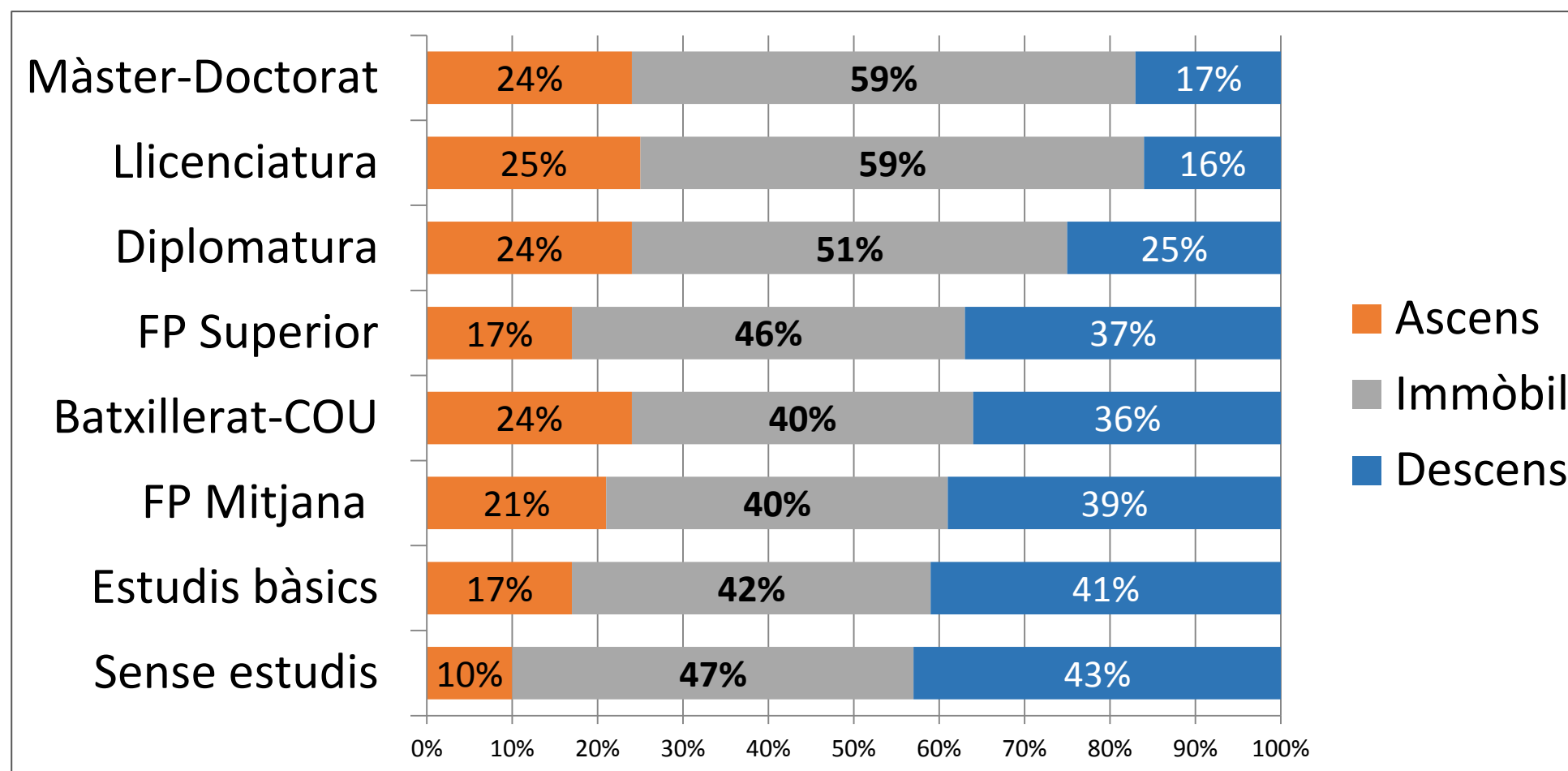
Gràfic 4. Mobilitat de trajectòria (2008-2012) per classes socials

4) Entre 2008-2012, el descensor social ha afectat més les llars amb baix nivell d'estudis (41%) i formades per immigrants (47%). El descens de renda de les llars ha seguit un clar patró de segmentació educativa

Entre els que ha patit el descensor social, el 52% ha acabat a l'atur, el 24% es retira a la inactivitat i l'altre 24% ocupa posicions de classe inferiors a les que tenien al 2008

Gràfic 5. Mobilitat de renda familiar (2008-2012) per nivells educatius)

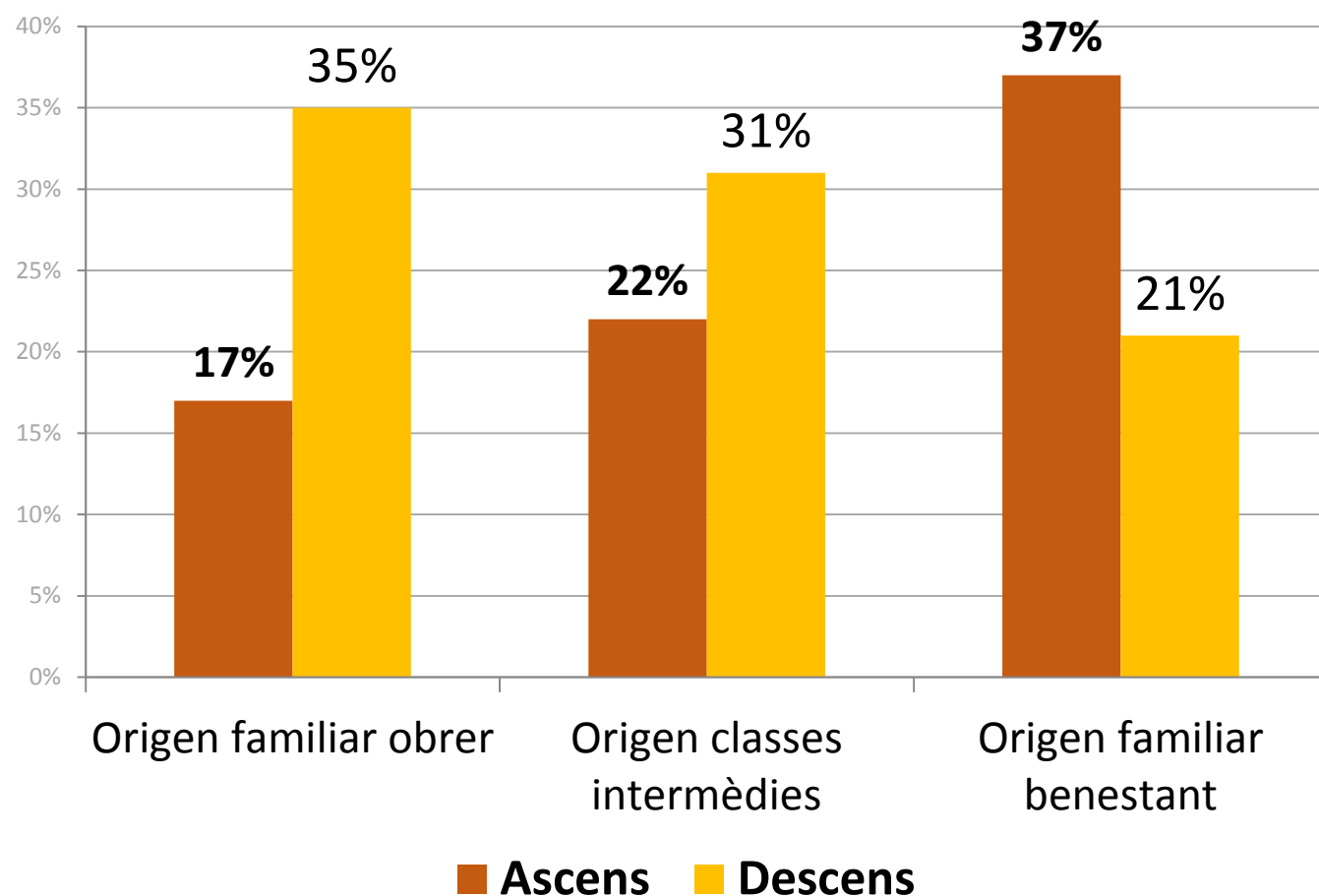
ASCENS SOCIAL ENMIG DE LA CRISI

Anàlisi longitudinal del PaD (2008-2012)

5) Enmig de la crisi, un 12% dels catalans ha conegut l'ascens social entre 2008-2012. El 70% de l'ascens està acaparat pels menors de 44 anys. L'ascens ha beneficiat clarament als fills de famílies benestant que mostren una taxa d'ascens del 37%

S'ha accentuat un patró de reproducció classista agreujat perquè els llocs d'ascens creats enmig de la crisi estan molt jerarquitats pel nivell de qualificació. Hi destaquen els llocs de classe professional concentrant un 28% de tots els llocs creats

Gràfic 6. Mobilitat de renda (2008-2012) per orígens familiars de classe

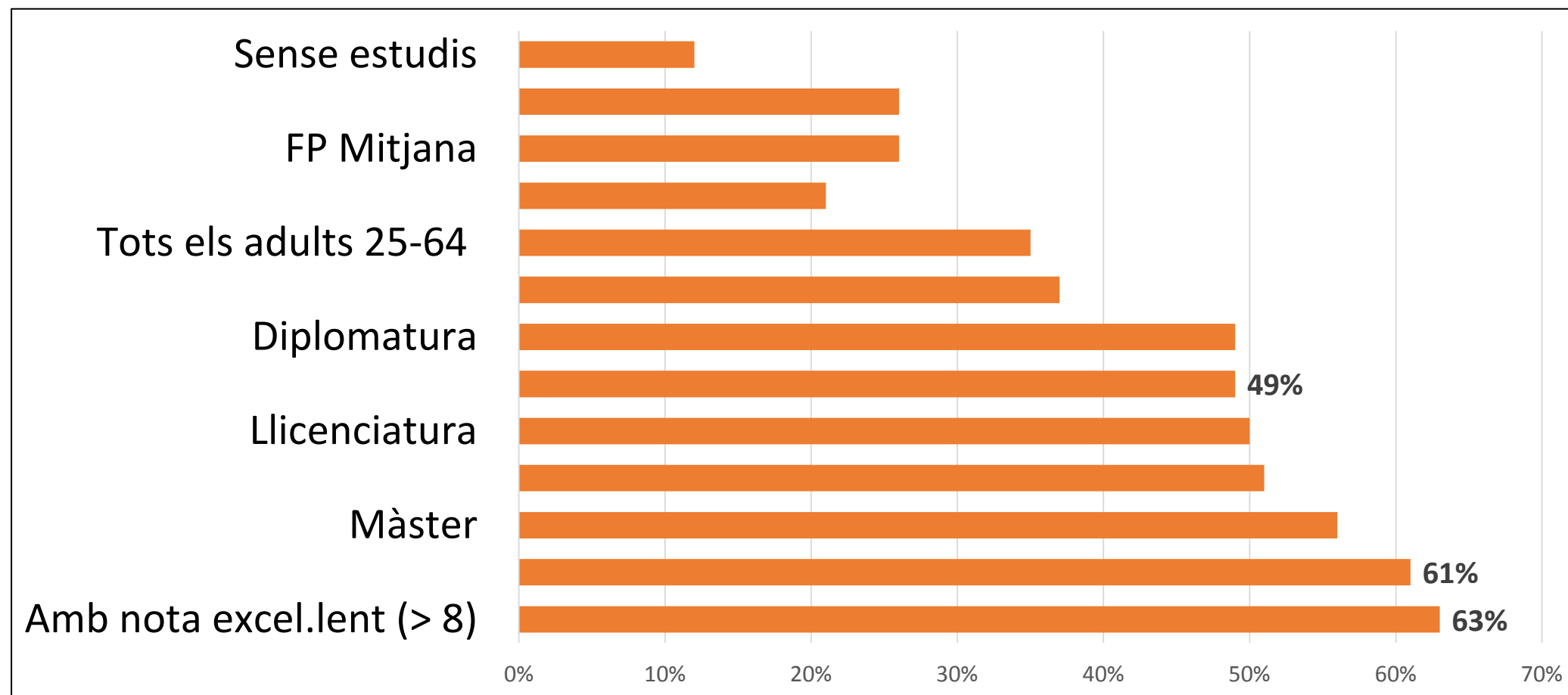
Taula 1. Classes socials d'entrada o nou ingrés per l'ascens (2008-2012)

Professionals	28%
Autònoms	23%
Tècnics	20%
Administratius	15%
Obrers qualificats	5%
Empleats poc qualificats	9%
Total	100%

6) En termes inter-generacionals, les oportunitats d'ascens social respecte al pare estan jerarquitzaes meritocràticament pel talent acadèmic. Amb notes altes de selectivitat s'augmenta la taxa d'ascens superant la dels títols superiors.

La meitat dels entrants a la universitat amb notables i excel·lents provenen de pares amb estudis primaris. La democratització de l'ensenyament secundari en les darreres dècades ha fet més interclassista l'excel·lència d'entrada.

Gràfic 7. Ascens social entre pares i fills per nivells educatius i notes de selectivitat

CRISI, XARXES I AMICS DE CONFIANÇA

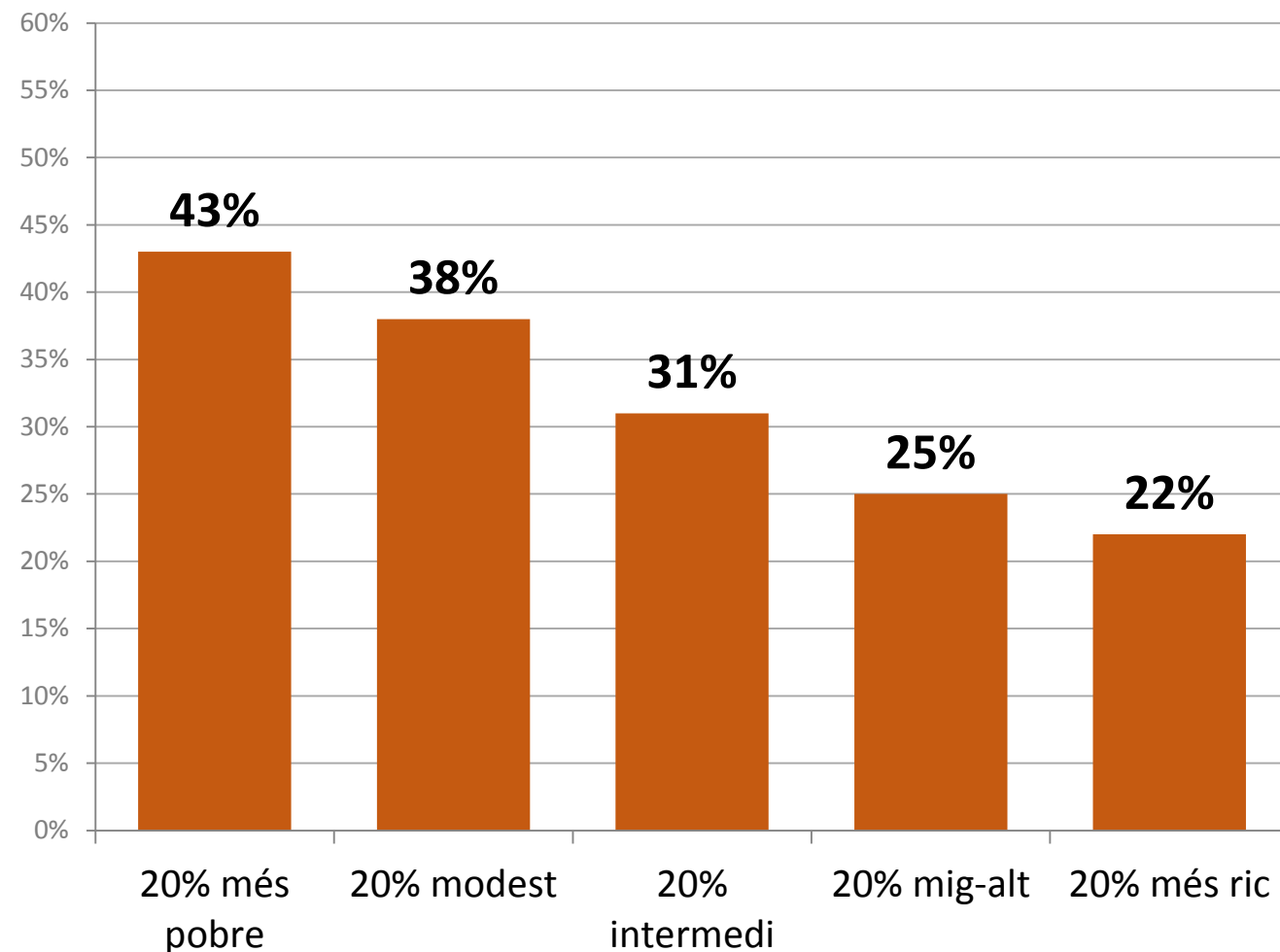
Anàlisi longitudinal del PaD (2008-2012)

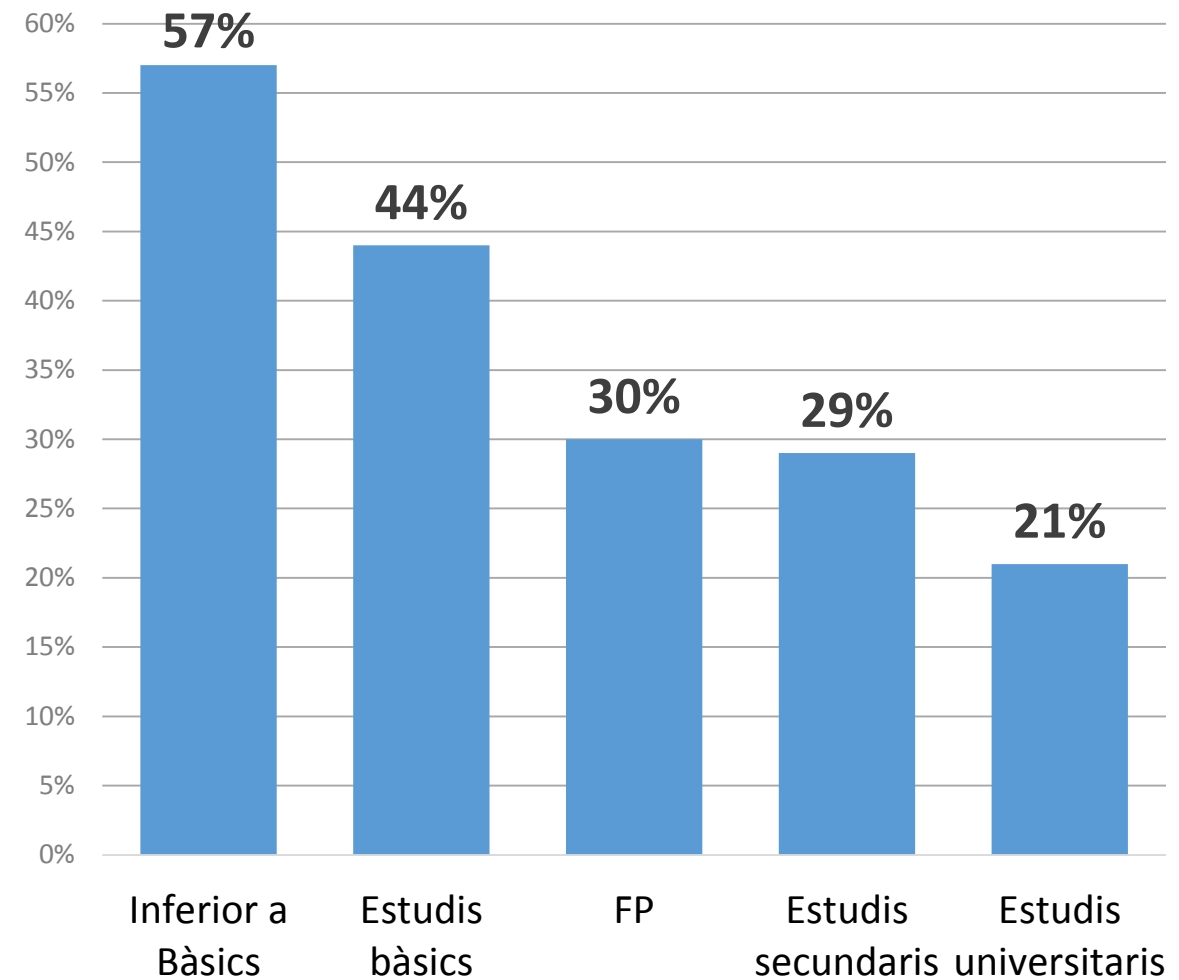
7) El 31% dels catalans declaren que no tenen cap amic de confiança. Augmenta a mida que és més baix el nivell educatiu i el nivell de renda. Hi destaquen les classes obreres (36%) i la petita burgesia (34%) per sobre de les classes expertes (13%)

Tenir amics de confiança depèn de la condició socio-econòmica: en un 63% de les llars més riques declaren tenir fins a 3 amics principals mentre que això només ho manifesten un 34% de de les llars més pobres. El tòpic d'una densa xarxa d'amistats de confiança en les classes baixes no s'acompleix

Gràfic 8. "Sense amics" segons quintil de renda familiar

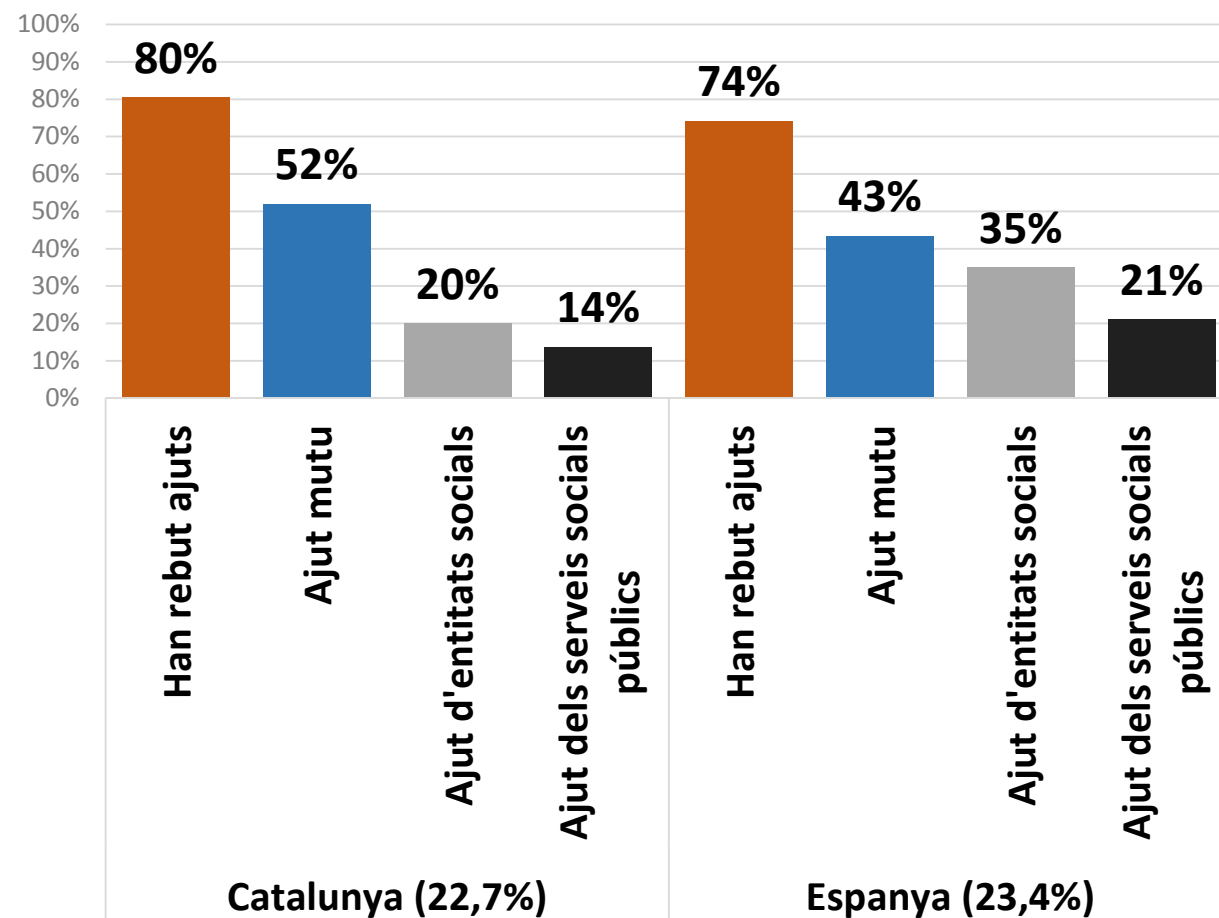
Gràfic 9. "Sense amics" segons nivell d'estudis

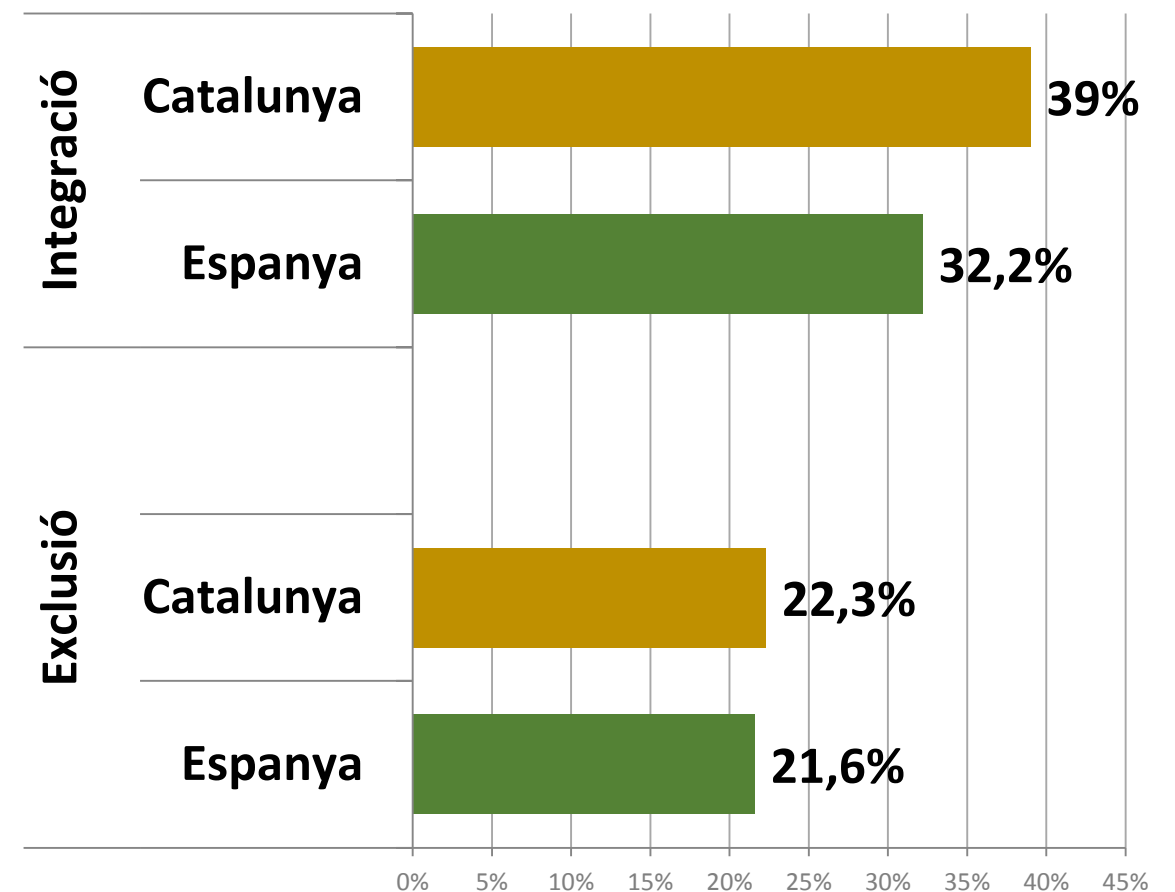
8) Una cosa és la confiança íntima en amics i una altre, el sentiment de reciprocitat: fins un 52% del quintil més pobre de Catalunya ha prestat o rebut ajuda mútua, compensant un menor ajut d'entitats públiques i privades en relació a Espanya

Tan sols un 22% de les llars més pobres catalanes forma part de la vida associativa per un 39% de les llars no pobres i ben integrades. Viure en exclusió i pobresa comporta major encapsulament o *bonding*, reproduint així el cercle de la desigualtat

Gràfic 10. Tipus d'ajuts entre les llars en situació d'exclusió social a Catalunya i Espanya (2013)

Gràfic 11. Participació en activitats associatives per condició social (2013)

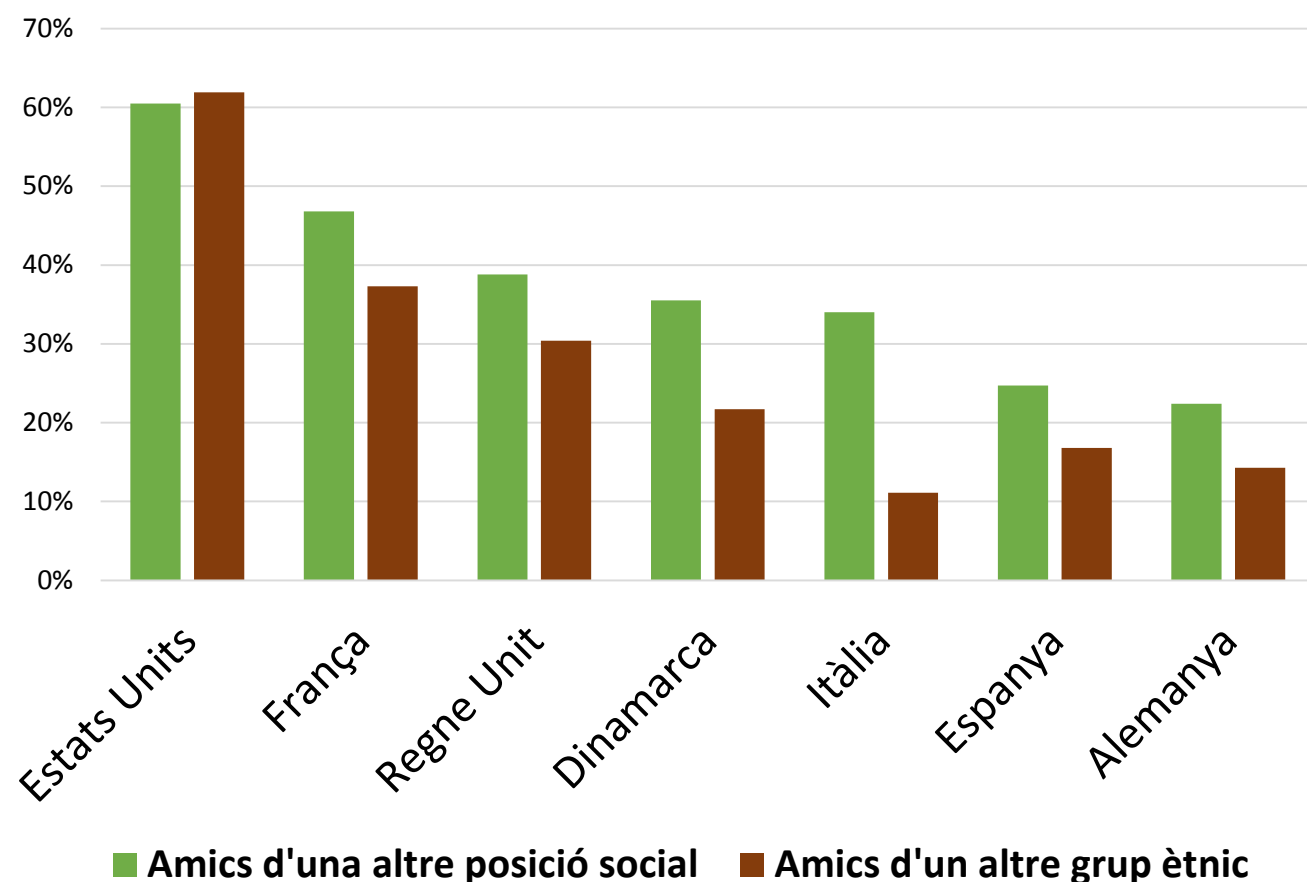

Fuente: FOESSA (2014). Informe sobre exclusió i desenvolupament social a Catalunya. Resultats de l'Enquesta sobre Integració i Necessitats Socials. Madrid, Fundació FOESSA-Càritas

9) A Espanya, un 25% té amics d'una altre posició social (indicador de *bridging* o mixtura entre diferents). Preguntant només per l'amic principal, la taxa de *bridging* a Catalunya és 15%. En una escala d'1 a 10, hi surt un 1,8 d'homofília-*bonding*

Aturats, immigrants i famílies pobres són els més proclius a tenir amics principals d'un altre condició social. Mostren més transversalitat o *bridging* que les llars més acomodades (amb un 66% d'homofília o equivalència social de l'amic principal)

Gràfic 12. Amics d'una altre posició social o condició ètnica per països (2013)

Taula 2. Plena semblança (homofília-*bonding*) o diferència (*bridging*) del nostre amic principal

Nivells de renda familiar	Plena semblança amb enquestat	Major diferència amb enquestat
< 15.000 €	43%	26%
Entre 15.000-24.999 €	41%	17%
Entre 25.000-34.999 €	54%	16%
Entre 35.000-44.999 €	65%	7%
> 45.000 €	66%	12%

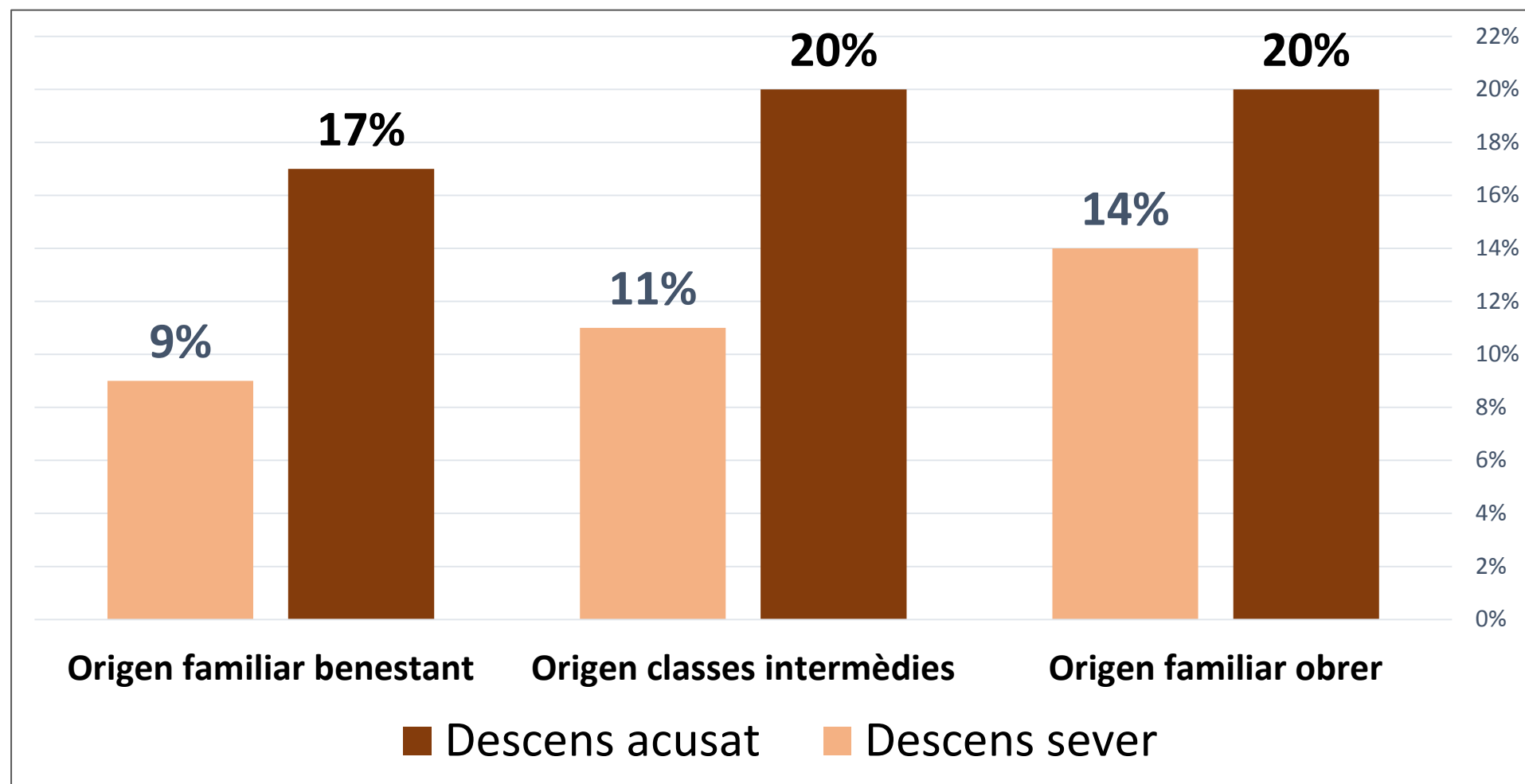
CONCLUSIONS I PROPOSTES

Anàlisi longitudinal del PaD (2008-2012)

10) Per orígens de classe social, el descensor social ha estat força transversal i això ha estat un amortidor de la crisi. La taxa de descens dels qui provenen de famílies acomodades (26%) és però més baixa en relació als qui provenen d'orígens obrers (34%)

L'atur massiu ha repartit el risc de descens amb transversalitat. Això ha coadjuvat en cohesionar al conjunt de la societat en l'adversitat del descensor, apaivagant una potencial major conflictivitat social al no estar encapsulat per orígens paterns

Gràfic 13. Descens acusat i descens sever per orígens socials familiars

Propostes a debat... per reactivar l'ascensor social

1. La resposta davant les desigualtats no pot reduir-se a les polítiques redistributives i paliatives *ex post* que fan uns Estats del Benestar pensats per a la societat industrial que ja no existeix. L'impacte redistributiu de l'actual model social català tan sols redueix un 26% la taxa de pobresa després d'ajuts i transferències (i excloses les pensions). Lluny de la mitjana europea i de països propers com França (la redueix un 47% i molt allunyada de Dinamarca (la redueix un 54%).

2. Contra l'atur i la devaluació salarial, cal respondre amb una combinació de bones polítiques redistributives (per actuar millor sobre els efectes) acompanyades de polítiques predistributives (per actuar sobre les causes estructurals i prevenir la reproducció de les desigualtats). El paradigma de la predistribució (Jakob Hacker, 2014) defensa una nova funció de l'Estat com a instrument preventiu de les desigualtats socials per tal que la posterior despesa social i redistributiva sigui menor. Implica canvis en la regulació fiscal i del mercat de treball i en el sistema de benestar social, pensats per produir més equitat.

3. L'estratègia anticipativa i predistributiva té com a objectiu reduir les desigualtats socials i potenciar la fluïdesa social (*social openness*) oferint un marc real d'igualtat d'oportunitats. Suposa impulsar un mix de polítiques que lluiten contra l'herència social i la transmissió intergeneracional de la pobresa (Nunn, 2012) de forma combinada, persistent i enfocades al mig i llarg termini:

- les **polítiques de mercat de treball** que impulsin un salari mínim més elevat, condicions contractuals dignes, requalificació i formació al llarg de la vida, segones oportunitats, incentius a l'emprenedoria i no penalització del treball autònom,
- les **polítiques d'habitatge i urbanisme** per promoure habitatge social, espais públics integradors que cohesionin en diversitat i amb una oferta de serveis públics de qualitat ben distribuïda en el territori
- les **polítiques de suport a les famílies i la criança dels fills**, amb permisos de criança més llargs, rendes garantides per a famílies pobres amb menors a càrrec, contractes família-escola de mútua responsabilitat i activació laboral de progenitors aturats.

- les **polítiques d'infància de pobresa zero**, d'escolarització 0-6 anys gratuïta i universal, d'accés igualitari al lleure i potenciació de la participació familiar en ciutats educadores i inclusives,
- les **polítiques educatives** que garanteixen igualtat d'oportunitats en totes les etapes acadèmiques, amb ofertes de FP superior i de batxillerats gratuïts, amb beques i mentories d'acompanyament pels alumnes més desafavorits i amb escoles interclassistes (*social mixing*) sense segregacions per origen social, gènere, discapacitat, color de la pell o per rendiment acadèmic (*streaming*) i amb major innovació pedagògica per optimitzar el potencial de tots els alumnes,
- i les **polítiques d'inclusió social** amb cobertura de necessitats bàsiques, activació de segones oportunitats i prestacions per a famílies endeutades, classes mitjanes necessitades i minories socialment vulnerables.

El desenvolupament coherent i coordinat d'aquest mix de polítiques de cohesió i benestar social impliquen canvis en l'administració pública i noves formes de gestió transversal i d'innovació pública